

Kutsal Kitap ve Arkeoloji

ANADOLU'NUN EKÜMENİK KONSİLLERİ

MARC MADRIGAL

Anadolu'nun Ekümenik Konsilleri

Marc Madrigal

Telif Hakkı/Copyright Marc Madrigal, 2014

Originally Published by Kutsal Kitap ve Arkeoloji

E-Kitap Hristiyan Kitaplar tarafından yapıldı. Daha fazla ücretsiz kitap indirmek için sitemize ziyaret edin.

Türkiye'de Kilise Adresleri

İçindekiler

ÖNSÖZ

İZNİK KONSİLİ

KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ

EFES KONSİLİ

KALKEDON KONSİLİ

İKİNCİ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ

ÜÇÜNCÜ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ

İKİNCİ İZNİK KONSİLİ

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ:

İZNİK KONSİLİ:

KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ:

EFES KONSİLİ:

KALKEDON KONSİLİ:

İKİNCİ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ:

ÜÇÜNCÜ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ:

İKİNCİ İZNİK KONSİLİ:

“Ben de sana şunu söyleyeyim, sen Petrus'sun ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım. Ölüler diyarının kapıları ona karşı direnemeyecek.”

(Mesih İsa, Matta 16:18)

ÖNSÖZ

Hepimiz az ya da çok Anadolu'da gerçekleşen ekümenik konsiller hakkında bir şeyler duymuşuzdur. Peki bu ekümenik konsiller nedir? Niye önemliler? İsterseniz buradan başlayalım.

Hristiyanlığın ilk döneminden itibaren birden fazla kilise cemaatini etkileyen dini ve ahlaki sorunlar toplantılar ve meclislerle çözülmeye çalışılmıştır. Bu toplantılara verilen iki isim vardır: konsil ve sinod. Sinodlar daha çok belirli bir bölgedeki kiliselerin kendi yerel problemlerini müzakereyle çözmek için yerel ruhanilerin bulunduğu toplantılardır. Konsiller ise bütün kiliseleri etkileyen sorunları çözmek amacıyla toplanan meclislerdir. Bu konsillere ayrıca "ekümenik" denilir. Ekümenik terimi Grekçe *οἰκουμένη* kelimesinden gelir ve anlamı "yerleşik dünya"dır. Bu kelimedenden kastedilen şey başta geçmiş dönemin Roma imparatorluğu olmak üzere, yerleşik dünyada kurulan kiliselerin ve piskoposlarının Hristiyan ilahiyatı, dönemin sapıklıklarını ve ibadet düzeniyle ilgili konuları tartışmak için toplandıkları meclisler. Zannedelenin aksine, bu evrensel meclislerin amacı İncil'in bölümlerini kararlaştırmak veya Hristiyan ilahiyatını değiştirmek değildi. Konsiller sapkınlıkları ortadan kaldırmak; İsa'nın havarileri ve onların müritleri tarafından aktarılan öğretilere dogmatik tanımlar getirmek; ve inanç amentüleriyle bu öğretileri muhafaza etmek için toplanmışlardı.

Hristiyan tarihinin ilk konsili İznik konsili değildir. Henüz Mesih İsa'nın havarileri hayattayken M.S. 50 yılında Kudüs konsili diye bilinen konsil düzenlenmiştir. Musevilerin Ferisi mezhebinden Hristiyan akımına katılan kişiler, gayri-Yahudi Hristiyanların kurtuluşa erişmeleri için sünneti şart koyuyorlardı. Bu sorunu tartışmak için bir araya gelen havariler böylece tarihin ilk konsilini

düzenlemiş oldular. Petrus bu konsilde şu ifadelerle görüşünü belirtti: “Öyleyse, ne bizim ne de atalarımızın taşıyamadığı bir boyunduruğu öğrencilerin boynuna geçirerek şimdi neden Tanrı'yı deniyorsunuz? Bizler, Rab İsa'nın lütfuyla kurtulduğumuza inanıyoruz; onlar da öyle.” (Elç. İş. 15:10-11) Pavlus ve Barnaba gayri-Yahudilerin nasıl mucizevi belirtilerle birlikte Mesih İsa'ya iman ettiklerini aktardı. Mesih İsa'nın üvey kardeşi Yakup ise konsilin kararını şekillendirecek ifadelerde bulundu: “Bu nedenle, kanımca öteki uluslardan Tanrı'ya dönenlere güçlük çıkarmamalıyız. Ancak putlara sunulup murdar hale gelen etlerden, fuhuştan, boğularak öldürülen hayvanların etinden ve kandan sakınmaları gerektiğini onlara yazmalıyız. (Elç. İş. 15:19-20) Böylece Konsil gayri-Yahudilerin kurtuluşu için sünneti zorunlu kılmazken; Gayri-yahudilere fuhuş, putperestlik, ve putlara sunulan kurban etinden yeme konusunda bir yasak getirdi.

Havariler ve ilk elçiler evrensel kiliseyi etkileyen bu ilk sorunu müzakere ve konsensus ile çözüm getirdiler. Bu konsil aynı zamanda daha sonra yaşanacak olan yedi ekümenik konsilin örneğini oluşturur. Nitekim sonraki yüzyıllarda oluşacak olan meclislerde Kilise piskoposları aynı yöntem ve gelenekleri takiben meclisler oluşturacaklardı.

Anadolu'da düzenlenen 7 Ekümenik Konsil Hristiyan ilahiyatını tanımlama açısından son derece önemli olmakla birlikte, aynı zamanda bu toplantılarda yaşanan anlaşmazlıklar Hristiyan aleminin ilk mezhepleşmelerine de yol açmıştır. Örneğin üçüncü konsilden sonra piskopos Nestorius ile birlikte Nasturi kiliseleri (Asuriler ve Keldaniler) evrensel kilisenin geri kalanından ayrılmışlardır. Aynı şekilde dördüncü konsilin takibinde cereyan eden olaylarla birlikte Doğu Hristiyanları (Ermeni Apostolik, Süryani Kadim, İskenderiye Kıpti, ve Habeş kiliseleri olarak bildiğimiz

kiliseler) Batı Hristiyanlarından ayrılmışlardır (Ortodoks, Katolik, Protestan kiliseleri diye bildiğimiz kiliseler).

Nasturi kiliseleri ilk iki konsilin kararlarını kabul eder; Doğu Hristiyanları (veya diğer ismiyle Miyafizit görüşünü destekleyen kiliseler) ilk üç konsili kabul eder. Batıda Katolikler ve Ortodokslar yedi Ekümenik konsilin kararlarını kabul eder ve konsillerin kararlarını yanılmaz olarak algılar. Ortodokslar sadece ilk yedi konsili kabul ederken, Katolikler bunları takiben Batı'da düzenlenen konsilleride kabul eder. Protestanların durumu ise biraz farklı. Reformcu ve Luteryen kiliseleri ilk dört konsili kabul ederken, Anglikan kilisesi yedi konsili de kabul eder. Genel olarak Protestanlar yedi konsilin ilahiyatını ve teolojik öğretilerini kabul etmekte bir sakınca görmezken, kilise idaresi ve ibadet düzeniyle ilgili alınan kararları bağlayıcı olarak görmez.

Konsillerin sadece Anadolu'nun değil, Hristiyanlık tarihi açısından bu denli önemli olmasına rağmen konsillerin içeriğini ve tartışılan konuları net ve anlaşılır bir dilde anlatan eserler bulmak, hele Türkçe'de, oldukça zordur. Umarımki bu yazı ile az da olsa bu açığı kapatma konusunda bir adım atılmış olur.

İZNİK KONSİLİ

Ekümenik konsillerin ilki 325 yılında İmparator Konstantinin desteğiyle İznik kentinde, bugünlerde kalıntıları göl altında bulunan Senatus sarayında düzenlendi. Ülkemizde yaygın olan bir söylemin aksine burada toplanan piskoposlar İncilin içeriğini “masa sallayarak” seçmediler. Konsilin konusu hangi kitapların İncil’e girip girmeyeceği değil, Arius adındaki Kuzey Afrikalı bir piskoposun sapkın görüşlerine nasıl cevap verileceğiydi. Konsile Hristiyan aleminde ün kazanmış birçok piskopos ve Kilise babası katıldı. Bunların arasında “Noel Baba” olarak da tanınan Nikolas, tarihçi Eusebius, Krikor Lusavoriç, Mor Efrem gibi isimler yer alır.

Konsilin tartışmasını anlamak için Hristiyanlıkta Mesih İsa’nın ilahi kimlik kavramını biraz açmak lazım. Hristiyanlar için Mesih İsa Tanrı kelamının beden almış halidir. Yuhanna 1:14’de dediği gibi başlangıçta dünyayı yaratan Tanrı kelamı bir “beden alıp aramızda yaşadı.” Günümüzün bir başka inancıyla paralellik kurma açısından: İsa Mesih Hristiyan inancında kelâm-ı nefsi’nin bir fiziksel beden olarak dünyaya gelmesidir.

Arius dahil bütün piskoposlar bu görüşü kabul ediyordu. Fakat ayrı düştükleri fikir kelamın doğası ile ilgiliydi. Arius’a göre Tanrı kelamı ezeli olmayıp yaratılmıştı. Bu da İsa’nın kelam doğasını meleklere benzeyen yaratılan bir varlık haline getiriyordu. İskenderiyeli Athanasius liderliğinde karşı çıkan Teslisçiler ise Tanrı kelamının yaratılmamış ve ezeli olduğunu savunuyordu. Yine bir paralellik kurma açısından tartışmayı İslam tarihindeki kelam ilahiyatı ile ilgili olan görüş ayrılıklarına kabaca benzetebiliriz: “Eş’ari” konumu Athanasius’unkini anımsatır, “Mu’tezile” görüşü ise Arius’unkine yakındır.

Her iki taraf Kutsal Kitap'tan ayetler ile görüşünü savunuyordu, fakat Arius'un temel direği olan Koloseliler 1:15 ayeti yanlış yorumlandığı görüldü ve böylece Arius'u destekleyen 22 piskopostan 20'si Teslisçi tarafın görüşünü kabul etti. Koloseliler 1:15 ayeti: "Görünmez Tanrı'nın görünümü, bütün yaratılışın ilk doğanı O'dur." der. Tartışmalar "ilk doğan" ifadesi üzerinde yoğunlaşıyordu. Arius'a göre bu ayet İsa'daki kelimelerin yaratıldığını gösteriyordu. Bu görüşü aktarmak için homo-i-ousios (ὁμοιούσιος; benzer öz) kelimesini kullanıyordu. Athanasius ve Teslisçi piskoposlar ise Arius'un bu ayeti bağlamın dışında yorumladığını savunuyordu. Nitekim tartışılan bölümün diğer ayetleri, bahsi geçen "ilk doğan" kavramının fiziksel değil, Kelam/İsa'nın dünyayı miras aldığı için "ilk doğanın" hakkına sahip olduğunu açıklıyordu. Teslisçiler kelimelerin Tanrı özüyle bir olduğunu savunuyordu ve bunu açıklamak için homo-ousios (ὁμοούσιος; aynı öz) kelimesini kullanıyordu.

Nihayetinde konsil bir konsensusa ulaştı ve karar bir ortak inanç bildirgesiyle sonuçlandı: "Her şeye gücü yeten, görülen ve görülmeyen, bütün şeylerin Yaradanı olan bir tek Baba Tanrı'ya inanıyoruz; Bir tek Rab İsa Mesih'e inanıyoruz: Tanrı'nın Oğlu, Baba'dan doğan biricik Oğul, yani Baba'nın öz varlığından oluşan Tanrı'dan Tanrı, ışıktan ışık, gerçek Tanrı'tan gelen gerçek Tanrı, yaratılmış değil, doğurulmuş, Baba'nın aynı öz varlığına sahip olan, Kendisi aracılığıyla gökteki ve yerdeki her şey yapılmış, biz insanlar için ve kurtuluşumuz için gökten inmiş, insan bedeni almış ve insanlar arasında yaşamış, sıkıntı çekmiş ve üçüncü günde ölümden dirilmiş, göğe yükselmiş, dirilerle ölüleri yargılamaya gelecek olan O'dur; Ve Kutsal Ruh'a da inanıyoruz."

Peki Türkiye'de ve İslami kaynaklarda yaygın olan İncilin kitapları "masa sallamasıyla" seçildi ve diğerleri yakıldı rivayetlerine ne demeli? Konsilin hiç bir kayıtlarında böyle bir bahis geçmemektedir.

Bu konuyla ilgili birkaç olası tez mevcuttur. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi araştırmacısı Alparslan Yaldız'a göre Arius'un aforoz edildiği bildiride, "kitaplarının ve mektupların yakılması" gibi sözler, İslami kaynaklarca İncillerin yakılması olarak yanlış anlaşılmış olabileceğini dile getirir. Fakat bundan daha ilginç ve alternatif bir olası açıklamada bulmak mümkün. 18. yüzyılda eserlerinde Katolik Kilisesini eleştiren Fransız filozof Voltaire İznik Konseyini anlatırken şöyle bir açıklamada bulunur: "Kilise Babaları bu konsilde [İznik'te] Kutsal Kitap'a ait özgün bölümlerle sahtelerini birbirlerinden ayırdı; hepsini *altar* [kilise sunağı] üstüne yerleştirdiler ve apokrifler kendiliğinden yere düştü" (Voltaire, Felsefe Sözlüğü, İznik Konsili). Bu beyanatın dayanağı olarak Voltaire'in gösterdiği referans, 17. yüzyılda yaşamış olan peder Philippe Labbe'ye aittir. Labbe bu ilginç rivayeti, Latince'den Fransızca'ya çevirdiği "Conciles" adlı eserinin 1. cildi, 84. sayfasında bir *appendix* [ek]olarak kaydeder. Labbe'nin dayanağı ise 9. yüzyılda yazılan "Synodicon Vetus" eseridir. M.S. 887'te yazılan "Synodicon Vetus"ta tüm Konsiller listelenip kararlarından özetler verilmektedir. Bu eserde Kilise Babaları'nın kayıtları derlenmekle ve eserin 35. bölümü ve 29. sayfasında yazar tarafından İznik'le ilgili şöyle bir dipnot ve rivayet dahil edilir: "Kutsal Kitap'a ait kanonik ve apokrif bölümler şu şekilde birbirlerinden ayrıldı: Tanrı'nın evinde tüm kitaplar kutsal sunak [altar] üzerine kondu, sonra da piskoposlar vahiy niteliği taşıyan [*inspired*] bölümler üste, kanonik olmayanlar [*spurious*] da alta geçsin diye Rabb'e dua ettiler, ve böyle de oldu." (SV, 887, vol.5, p.9)Synodicon Vetus'un yayıncısıbu rivayetin ilk defa burada yani 9. yüzyılda duyulduğunu ve kaydedildiğini açıklar. Duffy'e göre Synodicon Vetus'ta bulunan ve diğer eserlerde yer almayan rivayetler yazar tarafından konsilin kararlarını ilahi açıdan meşrulaştırmak amacıyla dahil edilmiş olabileceği sonucunu çıkarır.

Sonuç olarak Voltaire'in eserine giren rivayet bir şekilde İslam literatürüne aksettirilerek geçmiş olabilir. Fakat bu görüş Eusebius ve Athanasius'un aktardığı konsilin en eski kayıtlarında yer almamaktadır.

KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ

İznik konsilinde Ariusçuların kınanması ve öğretişleri sapkın ilan edilmesine rağmen Teslisçilerin ve Ariusçuların arasındaki çatışmalar nerdeyse 100 sene daha sürdü.

İznik Konsilinin kararlarını resmi olarak hiçbir zaman reddetmesede, İmparator Konstantin İllyricum (Hırvatistan) yakınlarında sürgün edilen Arius'u affeti ve Arius Filistin topraklarında sığındı Birçok Arius taraftarı böylece evine döndü. İlahiyat tartışmalarından oldukça sıkılan İmparator bu iki tarafın sırf tartışmak uğruna birbiriyle sataştığına inanıyordu. 335 yılında bu sefer İznik konsilinin kahramanı İskenderiyeli Athanasius İmparator'un onayı ile sürgüne gönderildi. 336 yılında ise Kudüs'te toplanan bir sinod Arius'u komünyonu, yani kiliseye tekrar kabul etti. İmparator'un isteği topraklarında her bakımdan birliği sağlamaktı. Bu bağlamda İmparator Konstantinopolis patriği Alexandros'a, tüm itirazlarına rağmen Arius'u kutsal komünyon (evkaristiya) ile Aya İrini kilisesinde kabul etmesini emretti.

Konstantinopolis'deki Aya İrini binası özellikle bu dönemde baş rol oynadı. Alexandros, imanına sadık kalarak Konstantinin bu isteğini geri çevirdi. Ariusçular, Alexandrosun yanıtını öğrenir öğrenmez bir suikast girişimi için hazırlıklara başladı. Alexandros bu suikast tasarılarından haberdar oldu ve Pazar günü gelmeden kendini Aya İrini'ye kilitledi. Alexandros günlerce göz yaşları içinde sunağın [altar] önünde diz çökmüş vaziyette kendini oruca ve duaya verdi: "Ey Rabb'im, eğer Arius haklıysa canımı al, fakat eğer Arius hatalıysa onu yargıla" diye feryat etti. Beklenen gün geldi ve Arius gizemli bir şekilde, büyük ihtimalle bir kalp krizinden dolayı Konstantinopolis Çemberlitaş yakınlarında hayatını yitirdi. Böylece Alexandros duasına cevap almış olduğuna inanmış oldu (Arius'un

ölümünü anlatan bu hikaye Athanasius'un Apion'a yadığı bir mektupta yer alır).

Arius ölmesine rağmen Ariuşçuluk hemen ortadan kalkmadı. Konstantinopolis nüfusunun çoğu ve Konstantinden sonra gelen imparatorların çoğu Arius yanlısıydı. Konstantinopolis Patrikliği Ariuşçuların elindeydi. Teslisçiler sürekli küçük düşürölüp zulüm görüyorlardı. Fakat 379 senelerinde İmparator Theodosiusun tahta gelmesiyle bu durum sona erecekti. Ölümöl bir hastalıktan mucizevi bir şekilde iyileşen Theodosius Hristiyan inancını benimseyip İznikli bir piskopos olan Acholius tarafından vaftiz edildi. 380 senesinin Kasımında Theodosius Konstantinopolis'e vardı ve ilk yaptığı şey şehrin Ariuşçu patriği yerine Antakya'dan Teslisçi olan Meletius'u getirmek oldu. Böylece Ariuşçuluğa bitirici darbeyi verecek olan Konstantinopolis konsili için zemin hazırlandı.

381 yılında İmparator Theodosius'un oluruyla yaklaşık 180 piskopos Aya İrini'de İznik amentüsünü onaylamak ve Ariuşçuluğa son bitirici darbeyi vermek için toplandı. Bu piskoposların yaklaşık 36'sı Makedoniusçuydu. Makedoniusçu piskoposlar M.S. 342 yılında Konstantin'in oğlu Konstantius tarafından Konstantinopolis patrikliğine getirilen Makenonius'u izleyen piskoposlardı. Makedonius yarı-Ariuşçuydu. Kelamın, yani Mesihin İsa'nın Tanrı özünden olduğunu söylüyor fakat bu sefer Kutsal Ruhun ilahi kimliğini ve özünü reddediyordu.

İznik konsilindeki amentü Kutsal Ruh ile ilgili sadece tek cümle içeriyordu: "ve Kutsal Ruh'a inanıyoruz." İznik amentüsü dolaylı bir şekilde teslisin üçüncü unsurunu ilahi olarak kabul etsede kullanılan bu belirsiz cümle Makedoniusçu sapkınlığının o döneme kadar devam edebilmesini sağlamıştı. İskenderiye patriği Petrus'un yokluğundan dolayı Antakya patriği Meletius konsil başkanı olarak seçilirdi. Konsilin ilk işi Nenizli Gregor'u yeni Konstantinopolis

Patriği olarak seçmek olacaktı. Fakat açılıştan kısa bir süre sonra Meletius vefat etti. Bu durumda Nenizli Gregor Konsil başkanlığına seçildi. Konsil'e geç gelen Makedoniusçu piskoposlar bu karara itiraz etti. Onları özellikle Gregorun aşırı bir Arius karşıtı olması tedirgin ediyordu.

Yılların yorgunluğunu üzerinde taşıyan Gregor tartışmak yerine istifa etmeye karar verdi. Alçakgönüllü tavrı ve tutumu herkesi şaşırttı: "Bırakın Yunus peygamber gibi olayım! Fırtınanın sorumlusu benim, fakat geminin kurtulması için kendimi feda ederim. Beni yakalayın ve dışarı salın... Taht'ta oturduğumda mutlu değildim, memnuniyetle yerimi başkasına veririm." Başta imparator olmak üzere tüm piskoposlar Gregor'un takdire değer hareketini alkışladı ve onun yerine Nektarios adında vaftiz edilmemiş bir kamu görevlisi konsil başkanlığına seçildi. Böylece Makedoniusçuların tarafsız bir başkan arzusu karşılık bulmuş oldu.

Konsildeki ilahiyat tartışmalarını yine Teslisçiler kazandı. Makedoniusçuluk sapkın ilan edildi ve İznik amentüsüne Kutsal Ruh'un ilahi kimliğiyle ilgili maddeler eklendi. Bir başka önemli karar ise Konstantinopolis Patrikliğinin "Roma'dan sonra sonra onur yetkisine sahip olacaktır" kararıydı. Bu karar ile Konstantinopolis Roma'dan sonra önem sıralamasında ikinci patriklik haline geldi. İznik inanç bildirgesi bu konsilde yapılan eklemelerle bildiğimiz son halini aldı: "Her şeye gücü yeten, göğün, yerin, görülen ve görülmeyen bütün şeylerin Yaradanı olan tek bir Baba Tanrı'a inanıyoruz. Tek Rab İsa Mesih'e inanıyoruz. Tanrı'ın biricik Oğlu, ezelden beri Tanrı'dan doğan, Işık'tan gelen Işık, gerçek Tanrı'dan gelen gerçek Tanrı, yaratılmış değil, doğurulmuş, Tanrı ile aynı öze sahip olan, kendi aracılığıyla her şey yaratılmış, biz insanlar için kurtuluşumuz için göklerden inmiş, Kutsal Ruh ve bakire Meryem aracılığıyla beden alıp insan olmuş, Pontius Pilatus'un emriyle bizim için çarmıha gerilmiş, sıkıntı çekmiş,

gömülmüş, göklere yükselmiş, Baba'nın sağında oturmuş, dirilerle ölüleri yargılamaya görkemle gelecek O'dur. O'nun egemenliği hiç son bulmaz. Kutsal Ruh'a da inanıyoruz. Rab olan, yaşam veren, Baba'dan çıkıp gelen, Baba ve Oğul ile birlikte tapınıp yüceltilen, peygamberlerin ağzından konuşan O'dur. Havarilerin yolunda olan tek bir evrensel topluluğa inanıyoruz. Günahların bağışlanması için tek bir vaftizi tanıyoruz. Ölülerin dirilişini ve gelecek çağın yaşamını bekliyoruz.”

EFES KONSİLİ

5. yüzyıl'a girdiğimizde Hristiyan dünyasında iki önemli ilahiyat ekolu baş gösteriyordu. Biri İskenderiye merkezli, Kutsal Kitab'ı daha çok mecazi bir biçimde yorumlayıp İsa'nın ilahi doğasını vurguluyordu. Diğeri Antakya merkezli, Kutsal Kitab'ı daha kelime kelimesine yorumlayıp İsa'nın insani doğasını vurguluyordu. Bu iki ekol sürekli gayri-resmi bir rekabet içersineydi.

M.S. 428 yılında Antakya ekolünden gelen Şanlıurfa doğumlu Nestorius Konstantinopolis patriği oldu. Bu atanma Antakya ekolü için büyük bir prestij kaynağıydı. Sonuçta, Konstantinopolis bir önceki konsilin kararıyla Roma'dan sonra en çok onursal yetkiye sahip patriklik olmuştu. Nestorius Konstantinopolis'e vardığında tartışma ve kargaşa dolu bir ortam keşfetmiş. Bizansın başkentinde boy gösteren tartışmaların biri İsa Mesih'in kimliğiyle ilgiliydi.

Hristiyan inancında Mesih İsa semanın dünya ile birleştiği yerdir. Özü Kelam/Logos olmasına rağmen, fiziksel ve dünyevi bir bedeni vardır. Dolaysıyla Hristiyan inancında İsa iki doğaya sahiptir. Biri ilahi- Tanrı'dan gelen; diğeri insani- Meryem Ana'dan gelen. Bu iki doğa, tek bir kişi olan, İsa Mesih'te birleşir.

Tartışan taraflardan biri İsa'nın ilahi kimliğini reddederken diğeri savunuyordu. Nestorius bu iki tartışan tarafı barıştırmak isterken İsa'nın kimliğiyle ilgili gizemi açtı ve Kelam ve İnsan unsurunu iki doğa veya öz (οὐσία, ousia) olarak değilde iki varlık (ὑπόστασις, hypostases; İng. "existance") olarak anlatmaktaydı. Görüşünü desteklemek için o döneme kadar Meryem Ana için kullanılan geleneksel "Theotokos" ("Tanrı doğuran") ünvanını reddedip "Kristotokos" (Mesih doğuran) ünvanını kullanıyordu. Nestorius'un

amacı kötü değildi fakat bu açıklama ile çoğunluğa göre sanki bir şizofreni vakasında olduğu gibi İsa'yı iki farklı kişiye bölmüştü.

İtirazlar gelmekte gecikmedi, ve tabiki bu itirazların başını çeken kişi İskenderiye ekolünün temsilcisi ve İskenderiye patriği olan Kiriliostu. Muhafazakar ve geleneksel Hristiyanlara göre Nestorius Meryem Ana'ya verdiği "Kristotokos" ünvanıyla Mesih'in ilahi kimliğini reddetmekteydi. Çünkü eğer Meryem'in doğurduğu kişi Tanrı özüne sahip değilse o zaman geriye basit bir insan kalıp Hristiyanlığın kurtarış mesajı artık anlamsız ve boş oluyordu.

Tabi tartışmayı daha da karışık yapan şey öz (οὐσία, ousia) ve varlık (ὑπόστασις, hypostases) kelimeleri arasında bulunan Grekçe nüanslardı. "Ousia" kelimesi Türkçe'deki tabiat kelimesinde olduğu gibi zaman zaman bağlamına göre "kişilik" veya "karakter" anlamını taşıyan nüanslar içermekteydi. "Hypostases" kelimesi ise bağlamına göre "bir şeyin altında yatan esas gerçek" anlamına da geliyordu. Teknik olarak Kirilios ve yandaşları haklı olmalarına rağmen, Nestorius'un düştüğü durumu da anlamak lazım. Günümüzde birçok tarihçi ve ilahiyatçı Nestorius'un kendisini belki de bu kelime nüanslarından dolayı yanlış ifade ettiğini veya yanlış anlaşıldığını vurgular. Son yüzyılda bu görüşü destekleyen önemli bir keşif yapılmıştır.

1895 yılında, bir 16. yüzyıl kitap el yazması Hakkari, Konak'taki Nasturi patriğinin kütüphanesinde Amerikalı misyonerler tarafından keşfedildi. Bu kitabın içeriklerinde 451'de Nestorius tarafından yazılan "Heraclides'in Çarşısı" adındaki bir eserin kopyası bulundu. 16. yüzyıldan kalma bu orijinal el yazısı 1915 yılında maalesef yok edildi, fakat bu yazının kopyaları günümüze kadar ulaşabilmişlerdir. "Heraclides'in Çarşısı" adlı eserde Nestorius çağdaşları tarafından yanlış anlaşıldığını vurgulayıp Kalkedon

konsilindeki formülasyona benzer bir ifadeye yer verir: “aynı birey iki yönlüdür.”

Hikayemize geri dönecek olursak... Nestorius kendi görüşlerinden o kadar emindiki görüşlerini savunmak ve Kirilios'un sapkın ilan edilmesi için İmparator II.Theodosius'a bir konsilin oluşturulması için ricada bulundu. Böylece 431 senesinde halen Efes antik kentinde kalıntıları bulunan Efes Meryem Ana kilisesinde bir Konsil düzenlendi fakat bu konsil Nestorius'un ümit ettiği gibi başlamadı.

7 Haziran 431 senesinde Konsil Efes Meryem Ana kilisesinde toplandı. Konstantinopolis patrikhanesini temsilen Nestorius ile birlikte 16 piskopos, İskenderiye patriği Kirilios ile 50 piskopos, Efes metropoliti ve beraberinde 52 piskopos, Batı kilisesini temsilen bir avuç piskopos hazır bulunmuyordu. İmparator II. Theodosios konsilde başkanlık yapması için İmparatorluk saray muhafızlarının başı olan Candidian'ı atadı. Kirilios duruşmaya başlamak istesede, Antakya ve Roma delegeleri henüz Efes'e ulaşmamıştı. Böyle bir durumda taraflı bir sonuç alınacağını şüphe eden Candidian ve Nestorius konsilin başlamasına izin vermediler.

Aradan iki hafta geçti ve Roma ile Antakya delegeleri hala ortalıkta yoktu. O yaz çok sıcak geçiyordu. Efes'in cehennem sıcaklığında bazı yaşlı piskoposlar hastalandı, bazıları sıcaktan ötürü öldü. Konsilde bulunan delegelerin sabrı artık tükeniyordu. Kiril konsilin başlaması için ısrar ediyordu. Nestorius yanlı bir şekilde yargılayacağını söyleyerek direnmeye çalışıyordu fakat artık iş işten geçmişti ve konsil iki haftalık bir ertelemeye 22 Haziran gününde ilk toplantısını düzenledi.

5 gün sonra, 27 Haziran tarihinde, yolda sellerle ve hastalıklarla boğuşan Antakya Patriği Yuhanna ve beraberinde getirdiği yaklaşık 50 piskopos Efes'e vardı. Vardıklarında Nestorius'un sapkın ilan

edilip aforoz edildiğini öğrendiler. Bu karar Antakyalı delegelerin yokluğunda alındığı için Antakyalı piskoposlar tarafından gayrimuşru ilan edildi. Bu sefer Candidian'ın başkanlığında Antakyalı piskoposlar bir toplantı düzenledi ve Kirilios'u sapkın ilan ettiler.

Konsil hayli karışık bir hal almıştı. Bir sonraki buluşma 10 Temmuz tarihinde Efes metropoliti Memnon'un evinde gerçekleşti. Roma'dan gelen papalığın delegeleri en sonunda Efes'e vardı. Papa Celestine'in sözcüsü Philip, Papa'nın Nestorius'un öğretilerini eleştirdiği mektubu okudu. Bu mektup sayesinde konsilde çoğunluğun desteklediği bir konsensus'a ulaşıldı ve konsil tartışmaları resmi kararlara bağlandı:

Nestorius'un öğretisi sapkın ilan edildi. Mesih İsa'nın ilahi ve insani unsurları iki varlık veya şahsiyet olmadığı; rasyonel bir ruh ve bir bedeni olan; tam Tanrı doğasına ve tam insan doğasına sahip tek bir varlık olduğu ilan edili. •

İsa'nın Tanrı doğasına sahip olduğunu vurgulayan Meryem Ana için kullanılan "Theotokos" ("Tanrı doğuran") ünvanı resmiyet kazandı. •

İznik amentüsü dışında bir amentünün yazılması veya İznik amentüsünün modifiye edilmesi yasaklandı. •

Asli günahı reddeden Pelagius'un öğretileri Kutsal Kitabın ve Kilise Babalarının öğretilerine ve yorum geleneğine uymadığı için sapkın ilan edildi. •

Konsil sonuçlanmasına rağmen tartışmalar Batı ve Doğu kiliseleri arasında derin bir yara yaratmıştı. Antakya ve doğusunda yer alan Hristiyanların bir kısmı konsilin kararına rağmen Nestorius'u ve öğretilerini desteklemeye devam etti. Daha ileri bir tarihte

Nestorius yanlısı öğretiş verdiği için Urfa ilahiyat okulu İmparator Zeno tarafından kapatıldı. Okul Sasani topraklarında yer alan Nusaybin'e taşındı. Sasani imparatorluğunun topraklarında yer alan Hristiyanları sürekli Roma ile bir dayanışmadan ötürü suçlanıp zulüm görüyorlardı. Böylece Sasani topraklarındaki Hristiyanlar, Hristiyan aleminin geri kalanından ayrılıp kendi özerk kilisesini kurmuş oldu. Özellikle Nestorius'un öğretişleri bu topraklarda bir hayli yayıldı. Asuri kilisesi ve Keldani Katolik gibi mezhepler Nasturi kilisesinin bünyesinde ortaya çıkmış mezheplerdir. Batı'dan ayrılan Nasturi kilisesi odağını özellikle Uzak doğuya çevirdi. Birçok Nasturi misyoner Orta Asya, Hindistan, hatta Çin'e kadar gidip Hristiyan inancını yaydı. Çin halk Cumhuriyetinde halen M.S. 6. ve 7. yüzyıllarda kurulmuş Nasturi kiliseleri bulmak mümkün!

Nasturi kiliselerin bir kısmı günümüzde Batı kilisesiyle barışmıştır. Keldaniler papalığa bağlanırken, 1994 senesinde Papa II. Jean Paul ve Asuri Patriği IV. Dinka ortak bir açıklama yaparak Katolik ve Asuri kilisesinin barıştığını ve bunu takiben yapılan bir çalışma ile birbirinin komünyon (efkaristiya) ritini kabul ettiğini dile getirdiler.

KALKEDON KONSİLİ

Efes konsilinin başrol oyuncularından onları Patrik Kirilios'un ölümünden iki sene sonra (M.S. 444) Efthikes adındaki bir rahip Nasturi öğretişlerin Konstantinopolis'te yayılmasını önlemek isterken yeni bir öğretiş yaymaya başladı. Efthikes'e göre Mesih İsa'nın ilahi ve insani doğaları kaynaşmıştı. Yani Mesih İsa'nın iki doğası değil, tek doğası (*physis*) vardı, ve bu tek doğada Tanrısal unsur insani unsuru bir nevi yutmaktaydı. Böyle bir durumda doğan, fiziksel acı çeken, ölen İsa'nın insani unsuru olmuyor Tanrısal unsuru oluyordu.

O dönemin Konstantinopolis Patriği Flavian, içine kapanık sessiz bir adamdı. Efthikes ise harika bir konuşmacı ve son derece karizmatikti. Gün geçtikçe ilahiyat görüşü daha fazla yayılıyor ve geliyordu. Zamanla bu yeni öğretiş tepki çekmeye başladı. Efthikes'in en ciddi eleştirmenleri Dorylaeumlu (Eskişehirli) Eusebius ve Antakyalı Theodoret idi. Her ikisi bu öğretişin Efes konsilindeki kararlara uyuşmadığını belirtti. Neticesinde Kasım 448 yılında, Konstantinopolis'deki yerel bir Sinod sırasında, Efthikes Dorylaeum Piskoposu Eusebius tarafından kafir ilan edildi.

Efthikes bu karara itiraz etti ve kendisini bir konsilde savunmak istedi. Nihayetinde bu konsil 449 senesinde yine Efes'te toplandı. 2. Efes konsili tarihçiler tarafından "Latrocinium" yani "Hırsız Konsil" olarak adlandırılır ve kararları Kalkedon konsili tarafından iptal edilmiştir. Bunun sebebi konsilin son derece şüpheli ve alışılmışın dışında bir prosedür izlemesidir. Bu konsilin önde çıkan ve başkanlık eden ismi, daha sonra Kalkedon konsilinde aforoz edilecek olan İskenderiye patriği Dioskoros'dur. Bazı tarihçiler bu konsilin Diskorusun siyasi hırslarına kurban gittiğini düşünür. 127 piskoposun toplandığı bu gayri-resmi konsilde Dioskoros Leo'nun

Tomarı olarak bilinen Papa I. Leo'nun yazılı açıklamasının okunmasına mücadele etmedi; Dorylaeumlu (Eskişehirli) Eusebius'un kendisini savunmasına şans tanımadı; ve davanın odağını Efthikes'ten ziyade Konstantinopolis patriği Flavian ve Dorylaeumlu Eusebius'un üzerine çevirdi. Nihayetinde bir oylama yapıldı: Efthikes aklandı, Flavian ve Eusebius ise suçlu bulundu.

Efthikes bu gayri-resmi konsilde kendisini ustaca savundu. Bir önceki konsillerin kararlarına bağlı kaldığını söyledi ve sözlerinin yanlış anlaşıldığını veya çarpıtıldığını vurguladı. Efthikes'in argümanları İskenderiyeli piskoposlar için oldukça inandırıcıydı. Bunun sebebi Efthikes'in "physis" kelimesini kullanmasından kaynaklanıyordu.

Bir önceki İskenderiye patriği Kirilios, III. ekumenik konsilin kararlarını popülerite kazanmış bir cümle ile özetlemişti: "Beden almış kelam tek tabiata ("physis") sahiptir."

"Physis" (φύσις) Yunan doğa tanrıçasından gelen isimdir. "Physis" fiziki dünya ve maddeler için kullanılan bir terimdir. Türkçedeki "tabiat" veya "doğa" kelimesine benzer. Felsefi ve mecazi bir anlamda kullanıldığı takdirde ise başka bir anlam çıkar. Nasılki Türkçedeki "doğa" kelimesi bir kişiden bahsederken mecazi bir anlamda o kişinin huylarını, karakterini, veya eğilimlerini kastedebiliyorsa; "Physis" kelimesinin mecazi yönü bir canlının altında yer alan somut varlık anlamına da gelebiliyordu.

Kirilios'un kastettiği "physis" kelimesinin mecazi yönüydü; yani Beden almış kelamın tek bir varlık olmasıydı. Efthikesin kastettiği "physis" ise daha çok kelimesinin maddesel anlamı, yani Tanrısal ve insansal doğaların maddesel olarak karışmış olmalarıydı.

“Physis” kelimesinin mecazi anlamına alışık olan İskenderiyeli piskoposlar için Efthikes’in argümanları son derece inandırıcı ve doğru görünüyordu.

Hikayemize geri dönecek olursak, Bu konsilin prosedürleri ve almış olduğu kararlar büyük tepki çekti. Nihayetinde 2 sene sonra, 451 yılında, Kalkedon kentinde (günümüzde Kadıköy) bu kararları gözden geçirmek için yeni, ve 370 piskoposun katılımıyla coğrafik olarak daha temsili ve kapsamlı bir konsil gerçekleşti.

8 Ekim 451 yılında yeni Bizans imparatoru Marcian’ın izniyle Kalkedon’da 4. ekümenik konsil gerçekleşti. Aslında bu son dakikada yapmış bir değişiklikti. İlk başta konsilin toplanacağı yer İtalya, daha sonra İznik olarak belirlenmişti. Ama Hunların Roma’ya karışı yaptıkları istila ve baskınlar son anda konsilin adresini değiştirmiş oldu.

Kalkedon konsili “Hırsız Konsil” olarak da bilinen II. Efes konsilindeki tutanaklarını gözden geçirdikten sonra kararlarını iptal etti. 2. Efes konsilinde okunmayan Papa II. Leo’nun mektubunun (“Leo’nun Tomarı”) okunmasına mücadele etti. Mektup son derece başarılı bir şekilde Mesih’in kimliğini tanımlıyordu, fakat 3 cümle bazı kesimler tarafından şüphe içinde karşılandı. Böylelikle Konstantinopolis patriği Anatolius’un başkanlığındaki bir komite Leo’nun yazısını Efes konsilinde Kirilios tarafından kaleme dökülen 12 aforoz cümlesiyle karşılaştırdı. 5 günlük bir çalışmadan sonra oybirliğiyle Leo’nun mektubu Kirilios’un görüşleriyle uyumlu olduğu saptandı.

Bir sonraki adım İskenderiyeli patrik Dioskoros’u işlediği suçlardan ötürü yargılamaktı. Fakat Dioskoros yargı kürsüsüne çıkmayı reddetti. Böylece İmparator Marcian Dioskoros’u sürgüne

gönderdi. Disoskoros'un yokluğunda İskenderiyeli piskoposlar baş temsilcilerinden yoksun kalmışlardı.

Konsildeki piskoposlar Leo'nun mektubunu onayladıklarını beyan eden bir anlaşmayı imzalamaya başladı, fakat İskenderiyeli piskoposlar bunu imzalamayı ilk başta reddetti. Temel sorun bu yine "physis" kelimesiydi. Kalkedon'daki piskoposlar İsa'nın tanrısal ve insansal doğalarını "physis" kelimesiyle tanımlıyordu. Fakat "physis" kelimesinin mecazi anlamına alışık İskenderiyeli piskoposlar buna itiraz ediyordu. İskenderiyeli piskoposlar'a göre Kalkedon'daki piskoposlar İsa'yı iki varlığa/esasa bölüyordu ve de Kirilios'un inanç formülünden ("mia physis") uzaklaşıyorlardı. Kalkedon'daki diğer piskoposlar ise "physis" kelimesinin yanlış anlamlara mücade ettiği için "varlık/esas" tanımı için kullanılamayacağını savunup, bunun yerine "ousia" (οὐσία) kelimesini öneriyorlardı. "Ousia" kelimesi daha çok bir metafizik nüans taşıyan bir terimdi ve Kalkedon'daki piskoposlar Kirilios'un kastettiği düşüncüyü daha isabetli bir şekilde aktardığını düşünüyordu.

Her iki taraf birbirini suçlamayı başladı. İskenderiyeliler Kalkedon'daki piskoposları Kirilios'un formülünden (μία φύσις, mia physis) uzaklaşıp iki varlıklı bir Mesih yarattıkları için sapkınlaştıklarını iddia ediyordu. Kalkedon'daki piskoposlar ise Kirilios'un manasına sadık kaldıklarını, ama İskenderiyeli piskoposların "physis" kelimesinde ısrar ederek kendilerini "Monofizit" yani "tek doğacı" yaparak sapkınlık işlediklerini ve Eftihkes yanlışlı olduklarını iddia ediyordu.

İskenderiyeli piskoposlar kararları imzalsada da İskenderiye'de büyük tepkilerle döndüler. İskenderiyeliler Kalkedon'un kararını bir sapkınlık olarak algılıyordu ve böylece İskenderiyede bir isyan

hareketi başlamış oldu. Bugünlerde İskenderiye Kıpti kilisesi olarak adlandırdığımız kilise bu hareket ile diğer kiliselerden ayrılmış oldu.

Konsil Kalkedon inanç amentüsü ve 30 maddeyle sonuçlandı. Eftihikes ve Nestorius'un görüşleri tekrardan sapkın ilan edildi. Amentüde kullanılan şu cümle ise İskenderiyeliler ve Kalkedoncular arasında ayrılığa neden oldu: "Bir ve tek Mesih, Oğul, Rab, biricik doğmuş olan; karıştırılmamış, değiştirilmemiş, bölünmemiş, ayrılamamış iki doğaya (physis) sahiptir (İng. "to be acknowledged in two natures, inconfusedly, unchangeably, indivisibly, inseparably"; Gr. "ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως"; Lat. "in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter").

Bu görüş ayrılığı zamanla sosyo-kültürel ve siyasi nedenlerden dolayı derinleşmeye başladı. İskenderiye'de başlayan ayaklanma Bizans'ın doğu bölgelerinde hızla yayılmaya başladı. Neticesinde Doğu Hristiyanları veya "Miyafitçi" kiliseler olarak adlandırılan kiliseler (Ermeni Apostolik, Süryani Kadim, İskenderiye Kıpti, ve Habeş kiliseleri) Batı Hristiyanlarından (Ortodoks, Katolik, Protestan kiliseleri diye bildiğimiz kiliseler) zamanla ayrıldı.

Son yüzyılda bu ayrılığın yaraları yavaş yavaş olsa onarılmaya başlanmıştır. Mesela 1984 senesinde Süryani Kadim kilisesinin patriği I.Mar Ignatius Zakka ve Papa II. Jean Paul ortak bir uzlaşma beyanı imzalamışlardır. Ayrıca 1990 yılından beri zaman zaman toplanan ortak komisyonlar kiliselerin birbirlerine okuduğu aforozları iptal edip, Mesih'in kimliğiyle ilgili olan görüşlerini ortak inanç açıklamalarıyla pekiştirmişlerdir.

İKİNCİ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ

Kalkedon Konsilin'deki anlaşmazlıklar kilisenin bölünmesine neden olmuştu. Bir tarafta Batı patrikleri kiliseleri İsa'nın Tanrısal ve insansal doğalarını Kalkedon'daki amentüye göre tanımlıyordu. Diğer tarafta ise Doğu kiliseleri bu amentüyü reddedip Kirilios'un (μία φύσις, "mia physis"- tek esas/doğa)formülasyonuna sadık kalmışlardı.

Bizans imparatorları için en korkutucu şey ilahiyatçıların bir konuda uzlaşamamasıydı. "Tek Tanrı- Tek İmparator- Tek İmparatorluk- Tek Din" felsefesi ve dünya görüşünün üzerine inşaat edilen bir siyasi düzen için, dinde ayrılık demek siyasi düzenin çökme olasılığı demekti. Bundan dolayıdır ki konsillerin tarihinde İmparatorlar genellikle hangi görüşün doğru olup olmadığından ziyade dini görüşün birliğine ve uzlaşmaya önem vermişlerdir. Fakat piskoposların derdi her zaman farklıydı. Piskoposlar ne pahasına olsun görüşlerinden taviz vermeden gerçekleri savunmaya kararlıydı.

M.S. 482 yılında İmparator Zeno Batı ve Doğu kilisesinin düştüğü bu ayrılığı onarmaya çabalayan ilk imparator oldu. Zeno'nun teşviğiyle Konstantinopolis Patriği Akakios "Henotikon" adını alan bir birlik beyanı yayındı. Bu yazı Efthikes ve Nestorius'un sapkınlıklarını kınıyor; Kirilios'un 12 aforozunu onaylıyor; ama İsa'nın doğasıyla ilgili konuyu belirsizce tanımlıyordu. Amaç her iki tarafı uzlaşmaya davet etmektir fakat her iki tarafın piskoposları bu teşebbüsü bir hakaret olarak algıladı ve bu deneme daha fazla düşünce ayrılığına sebep oldu.

M.S. 543 senesinde bu sefer İmparator Justinianos aynı doğrultuda çalışmaya başladı. Doğu kilisesinin gönlünü kazanmak

ve birliği teşvik etmek için Justinianos 3 aforoz ilan etti: Bunlar Misisli (Mopsuestia) Theodor'un kendisi ve eserleri, Antakyalı Theodoret'in Kirilios'a karşı yazdığı argümanları, ve Urfalı İbas'ın Maris'e yazdığı bir mektupta yer alan Kirilios'a karşı sözlerden oluşuyordu. Yazılar ilahiyat içeriği açısından bazı sıkıntılar taşıyorsa da Batılı piskoposlar bu kararları pek beğenmedi ve bu kararı Kalkedon konsiline karşı yapılmış bir saldırı olarak algıladı. Nitekim Theodoret ve İbas Kalkedon konsilindeki yazılan amentüye imzalarını atmış piskoposlardı. Tartışmalar çoğaldıkça yeni bir konsilin oluşması için gerek duyuldu.

M.S. 553 yılında Konstantinopolis Patriği Efthikios'un başkanlığında II. Konstantinopolis toplandı. Konsilde toplanan 152 piskopos vardı, ama bunların sadece 16'sı Batılıydı. O dönemde Konstantinopolis'de bulunan Papa Vigilius bu sayının kiliseleri eşit bir şekilde temsil etmediği için Justinianos'a bir itiraz iletti. Justinianos bu isteği kayda almadı ve konsil her halükarda başladı. Bu kararı protesto eden Vigilius böylece bu konsilde yerini almadı fakat konsilden 6-7 ay sonra yazdığı bir yazıda konsilin kararlarını onayladığını dile getirdi. Konsilde Justinianos'un emrettiği aforoz piskoposlarca görüşüldü ve onaylandı.

Konsil Justinianos'un beklediği gibi patrikhanelerin uzlaşması ve birleşimiyle sonuçlanmadı. Justinianos'un ölümünden 100 sene sonra Doğu Hristiyanları ilahiyat tartışmalarından çok Arap istilaları gibi daha ciddi bir sorunla karşı karşıya geleceklerdi. İslamın yayılmasıyla birlikte Doğu Hristiyanlarının artık iki seçeneği vardı: ya İslam'ı kabul edecekdiler ya da kendi ilahi görüşlerine sadık kalacaklardı. Artık iş işten geçmişti. Bizans imparatorlarının teşebbüsleri bir sonraki ekümenik konsilde devam etsede birliği aramak anlamsızlaşıyordu ve ipler hemen hemen tümüyle kopma noktasına gelmişti.

ÜÇÜNCÜ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ

Justinianos'un teşviğiyle düzenlenen bir önceki konsil Kalkedoncuların ve Miyafizitçilerin arasındaki ayrılığı sona erdirememişti. Gün geçtikçe bu görüş ayrılığı İmparatorları daha fazla sıkıntıya sokuyordu. Justinianos'dan sonra Batı ve Doğu kiliselerini barıştırma çabaları İmparator Herakleios altında devam etti. Konstantinopolis Patriği Sergius bu birleşmeyi gerçekleştirmek için teolojik altyapıyı sağlayan kişi olacaktı.

Sergius Kalkedoncu ve Miyafizit görüşlerinin ortasında yer alan yeni ilahiyat kavramları önermeye başladı. Bukavramlar tarihe "Monoenergizm" ve "Monotelitizm" olarak geçmişlerdir. "Monoenergizm" İsa'nın iki doğaya sahip olmasına rağmen tek enerjiye veya faaliyete sahip olduğunu savunan bir görüştür. İsa'nın Logos/Kelam doğası bu tek enerji/faaliyetin kaynağıydı. Tabii bu enerji/faaliyet kavramının tam olarak ne anlama geldiğini açan kesin bir tanım yoktu; büyük ihtimalle de terim birleşimi teşvik etmek için zaten kasten belirsiz bırakılmıştı. "Monotelitizm" ise İsa'nın iki doğaya sahip olmasına rağmen tek iradeye sahip olduğunu savunan bir görüştür.

Sergius Doğu bölgelerinde bu görüşü yaymak için yola koyuldu. Yanında Justinianos döneminde Konstantinopolis patriği olan Menas'ın Papa Vigilius'a sözde yazdığı bir mektubun kopyasını taşıyordu. Mektup Kilise Babalarının yazılarını kullanarak tek irade ve tek enerji/faaliyet görüşünü destekleyen alıntılarla yer veriyordu. Daha sonra düzenlenecek olan Ekümenik konsilde bu mektubun sahte olduğu ortaya çıkacaktı. Sergius'un çabaları oldukça verimli sonuçlar getirdi. Herakleios İskenderiye patrikliğine bu yeni ilahiyat tanımını destekleyen Kiros'u yerleştirir. Kiros altında Miyafizitçiler ve Kalkedoncular arasında bir birlik anlaşması yapıldı. Antakya

patrikhanesinin gönlü aynı şekilde çabuk kazanıldı. Kısa bir süre içinde Konstantinopolis, İskenderiye ve Antakya patrikhaneleri bir görüş birliğine ulaştı. Fakat bu yeni oluşuma karşı çıkanlar da elbette vardı.

Doğu'daki muhaliflerin başı Kudüs patriği Sofronios'tu. Batı'da ise Roma'da yaşayan ama aslen Konstantinopolis asıllı olan İman İkrarcısı Maksimus'tu (İng. *Maximus the Confessor*). Sofronios eleştirilerini Monotelitizm'e karşı odaklamaktaydı. Sofronios'a göre Mesih İsa'nın iki (Tanrısal ve insansal) doğasından kaynaklanan iki iradesi mevcuttu. İnsani iradesi Tanrısal iradeye boyun eğsede bu insani iradenin hiç var olmadığı veya tamamen pasif olduğu anlamına gelmiyordu (bkz. Luka 22:42). Sofronios'un müriti olan Maksimus ise eleştirilerini Monoenergizim'e karşı yoğunlaştırıyordu. Maksimus'a göre doğası ve faaliyet kavramları kaçınılmaz bir şekilde birbirine bağlı oldukları için Mesih İsa'nın iki doğası var demek bu iki doğadan kaynaklanan iki faaliyetin olduğu anlamına gelirdi.

Sofronios ve Maksimus'un etkisiyle Kudüs ve Roma diğer üç patrikhaneye karşı muhalif bir tutum sergiledi. M.S. 649 senesindeki Lateran Sinodunda Monotelitizm ve Monoenergizim sapkınlık ilan edilmekle birlikte Konstantinopolis, İskenderiye, ve Antakya patriklerine yönelik aforoz kararı çıktı. İmparator Herakleios 641 sensinde ölmüştü. Lateran Sinodunun kararlarında bütün birleştirme çabalarını yine suya düşürmüştü. Yeni bölünmeler ortaya çıkmıştı. Buna ilaveten Arap fetihleri ve istilaları Bizans imparatorluğunu bir kaos ortamına sürüklüyordu. Artık yeni bir ekümenik konsilin zamanı gelmişti.

7 Kasım 680 yılında III. Konstantinopolis konsilinin görüşmeleri başladı. Konsil yaklaşık 1 sene sürdü. Konsil'de Sergius'un kullandığı mektubun sahte olduğu kanıtlandı. Patrik Menas'ın Papa

Vigilus'a gönderdiği orijinal mektup arşivlerden çıkarıldı ve Sergius'un kullandığı mektupla karşılaştırıldı. El yazması, sayfa düzeni ve içerik birbirine uymuyordu. Konsilin altıncı oturumunda Antakya Patriği Makarios Monotelitizm ve Monoenergizm doktrinlerini Kilise Babalarından yaptığı alıntılarla savundu. Konsil iddiaları inceledi ve Makarios'un alıntıları bağlam dışı kullandığı neticesine vardı. Sekizinci oturumda Konstantinopolis patriği Yorgos konsil tarafından ikna edildiğini ve fikir değiştirdiğini beyan etti. Dokuzuncu oturumda Makarios'un Patristik yazıları (Kilise babalarına ait yazıları) kasten tahrif ettiği görüşüne varıldı. 12.inci ve 13.üncü oturumda ise Makarios yargılandı ve Antakya patrikliğinden çıkarıldı. 15.inci oturumda ise ilginç bir anekdot gerçekleşti. Polykronios adında bir rahip Monotelitizimin doğru ve ilahi takdir alan bir görüş olduğunu ispatlamak için bir ölüyü diriltmeye çalıştı. Ölünün bedeni üzerine dualar okudu ama ölü dirilmedi. Böylece Polykronios'un ruhban seviyesi düşürüldü.

Konsil 16 Eylül 681 senesinde 174 piskoposun imzasıyla son buldu. Monotelitizm ve Monoenergizm sapkınlık ilan edildi. Bu akımı desteklemiş olan patrikler ve ruhaniler aforoz edildi ve bundan önceki 5 ekümenik konsilin kararları onandı. Neticesinde bir birleşme çabası daha başarısızlıkla sonuçlandı. Batı Hristiyanları Kalkedoncu olmaya devam ederken, Doğu Hristiyanları Miyafizit görüşlerine sadık kalmaya devam ettiler. Bu konsilin kararlarıyla Batı ve Doğu hristiyanları arasındaki ayrılık pekişmiş oldu.

İKİNCİ İZNİK KONSİLİ

II. İznik konsilin merkezinde yer alan konu ikonların doğası ve Kilise'deki yerleriyle ilgilidir. 8. yüzyıl Bizans dünyası ikona kırıcılar ve ikona destekçileri olmak üzere ikiye bölünmüştü. Bizans'taki bu olayların nasıl patlak verdiğini anlamak istiyorsak bu dönemin yaşanmasına neden olan tarihsel süreci anlamamız önemlidir.

İkonaların kökeni M.S. 200'lü yılların başında yeşeren Hristiyan sanattır. Bu tarihten önce Hristiyan motifler ve tasvirlerini bulmak oldukça güçtür. Günümüze ulaşmış en eski Hristiyan tasvirleri Roma'daki yeraltı mezarlarında bulunan 3.yüzyıl tasvirleridir. İlk iki yüzyılda pagan bir ortamda yaşayan Hristiyanlar için sanat putperestlikle eş anlamlıydı çünkü o dönemin sanatı elbette pagan ve putperest ilkelerini yansıtmaktaydı.

Fakat 3. yüzyılın başında Hristiyan aleminde yeni bir akım ve olgu oluştu. Bu sefer pagan sanat motifleri tümüyle reddedilmek yerine Hristiyanlığın kurtuluş mesajını aktarmak ve müjdelemek için kullanmaya başlandı. Halen imparatorluk nüfusunun %5 veya %10'u oluşturan Hristiyanlar için sanat kalan %90'a mesajlarıyla ulaşmak için temel araç olacaktı. Bu bağlamda ilk kez 4. yüzyılda Hristiyan sanatının pozitif etkileri Kilise düşünürleri tarafından olumlu bir dil ile değerlendirilir.

5. ve 6. yüzyıllarda özellikle Bizans dünyasında ikona sanatının bir patlamasını görürüz. Sürekli savaşlar ve kriz ortamları içinde bulunan Bizans'ta, insanlar kaygıları karşısında manevi gerçeklerin hissedilir ve görünür hallerini özlemle çekmekteydi. Nihayetinde ikonalarla ilgili ilk teolojik açıklama ve tanımlar 6. yüzyılda karşımıza çıkmaya başladı. Efesli Hipatius'un sözleri bu akımı yansıtır: "Süsleme maddeleri sayesinde anlaşılabilir ve manevi

olan ışığın [gerçeklerin] güzelliğine yönlendiriliyoruz.” Böylece 6. yüzyıl’a ulaştığımızda sanatın sadece öğretici bir yönü olmayıp, neredeyse sakramental bir statüye ulaşmıştı; yani Tanrı’nın varlığının aktif bir şekilde yer aldığı bir dini usul olmuştur.

Bizans İmparatoru III. Leo’nun hükümdarlığı sırasında meydana gelen olaylar bu dönem içerisinde tetiklenir. Tam olarak bilinmeyen nedenlerden dolayı 726 yılında III. Leo ikonaları bir imparatorluk beyanıyla tümüyle yasaklar. Yaptığı ilk şey sarayın giriş kapılarından biri olan Halki kapısının üstünde bulunan Mesih İsa ikonasını kaldırmak olur. Saray muhafızlarından biri ikonaya ulaşmak için bir merdiven kullanır. Merdivenin çevresinde bir grup rahibe telaş içinde toplanır. Merdiven devrilir ve asker ölür. Sinirli muhafızlar öçlerini merdiveni deviren rahibeyi öldürerek alır. Bu rahibenin adı Theodosia’dır (14. yüzyılda Konstantinopolis’deki bir kilise bu rahibeye adanmış olacaktır- Aya Theodosia kilisesi, veya diğer bilinen ismiyle: Gül Camii).

III. Leo’nun neden böyle bir yasa çıkarttığı hala tartışma konusudur. Bazı tezler ikona kırıcılık hareketinin III. Leo tarafından manastırları kontrol altına almak istediğinden dolayı gerçekleştiğini savunur. Bizans merkezi bir imparatorluktu, manastır cemiyetleri ise özerk bir konuma sahipti; yani statükoyu bozma tehdidi oluşturluyorlardı. Manastırlar birer ikona fabrikasıydı. Çoğu manastır geçimini ürettiği ikonalara borçluydu. Dolayısıyla ikonaları yasaklamak manastırların ekonomik kaynağını kesmek anlamına geliyordu. Bir başka teze göre III. Leo Araplarla girdiği sık savaşlardan yorgun düşmüş ve istilaları Tanrı’tan gelen bir ceza olduğunu yorumlamış. Hal böyleyken bu cezanın bir nedeni olmalıydı. Araplar insan figürlerinden oluşan dini tasvirleri yasaklıyordu; Bizansın ise dini tasvirlerle yönelik aşırı bir sevgisi vardı. Belki de Tanrı onları putperestlik işlediklerinden dolayı

cezalandırıyordu. Neticesinde III. Leo imparatorluğunun sorunları için bir günah keçisi arıyordu, ve böylece ikonaları seçmiş oldu.

M.S. 754 yılında ikona karşıtları kendi konsillerini oluşturarak (Hieria konsili) ikona yanlılarını aforoz etti. İkona karşıtı piskoposların ikonlara karşı temel argümanı ikonaların Nasturiliğe teşvik ettiği düşüncesi idi. Bu düşünceye göre ikonlar İsa'nın tanrısal doğasını değil insansal doğasını yansıtıyordu. Dolayısıyla ikona yapanlar ve ikonalara hürmet gösterenler insansal doğayı tanrısal doğadan ayırmaktaydılar. Evkaristiya (komünyon) ve haç figürü dışında Mesih'in varlığını yansıtan herhangi bir cisimleşme sapkınlık ilan edildi.

İmparator III. Leo'nun ikonaları yasaklaması Hristiyan alemini yeniden bölmüştü. Hem Batıdan hem Doğudan tepkilerin gelmesi pek gecikmedi. Batı'da Papa II. Gregor, Kilisenin dogmaları ve kararlarında İmparatorun söz sahibi olmayacağını, bu kararları Kilise kendi bünyesinin içersinde çözmesi gerektiğini diyerek ağır eleştirilerde bulundu. Doğu'da ise Şamlı Yuhanna (*John of Damascus*) ikona destekçilerinin teolojik altyapısını oluşturdu.

Yuhanna'ya göre maddi şeyler saygı ve hürmet'e layık şeyler olabiliyordu. Aksini söylemek maddeyi tümüyle kötü gören Manicilik veya Gnostikçilik sapkınlığına düşmek olurdu. Kutsal Kitap, haç, ayin objeleri, Mesih'in varlığını yansıtan sanat, vb. şeyler hürmet ve saygıya layık olmakla birlikte asla tapınılmamalıydı. Yuhanna hürmet gösterme ve tapınma kavramları arasında bir farktan bahsediyordu. Bununla beraber Yuhanna ikonaların Tanrı lütfunu ve varlığını tecrübe etmemizi kolaylaştıran ve kutsallaşma yolculuğumuzda bize yardımcı olan birer araç olarak tanımlıyordu.

M.S. 780 yılında İmparator VI. Konstantin tahta geçene kadar ikona destekçileri sayısız zulüm politikalarına maruz kaldı. Konstantin tahta geçtiğinde 10 yaşındaydı ve henüz genç olduğundan annesi Atinalı İrini imparatorluğun fiili hükümdarı oldu. Atinalı İrini bir ikona yanlısıydı. İrini'nin teşviğiyle Batılı ve Doğulu ikona yanlısı piskoposlar toplanıp kendi konsillerini oluşturacaklardı. II. İznik Konsili için zemin artık hazır hale getirilmişti.

II. İznik konsili ilk başta 1 Ağustos 786 yılında Konstantinopolis'deki Kutsal Havariler kilisesinde toplanmayı denedi. Fakat ikona karşıtlarının şehirde çıkarttıkları isyandan dolayı konsilin adresi değişti ve piskoposlar İznik'de toplandı. Yaklaşık 300 piskoposun toplandığı konsil 24 Eylül 787'de ilk oturumunu gerçekleştirdi.

Konsilin dördüncü oturumunda ikona sanatını destekleyen Kutsal Kitap ayetleri ve Kilise Babalarının bu konuyla ilgili görüşleri ve alıntılarına yer verildi. Antlaşma çadırının perdeleri ve antlaşma sandığı üzerinde yer alan keruv (melek) figürleri; Hezekiel peygamberin tapınak görünümündeki keruv dekorasyonları bazı örnekler olarak kullanıldı (Çıkış 25:19; Çöl. Say. 7:89; İbraniler 9:5; Hezekiel 41:18). Başta Athanasius ve Nenizli Gregor gibi Kilise babalarının sanatsal tasvirlerle ilgili olumlu görüşleri aktarıldı.

Altıncı oturumda Hieron konsilindeki tutanaklar okunduktan sonra bu konsil sapkın ilan edildi; kararları iptal oldu. Yedinci oturumda konsilin iman amentüsü yazıldı. Bu amentüye göre:

“Kutsal ve hayat veren haç her yerde bir sembol olarak kullanıldığı gibi; Mesih İsa, Meryem, kutsal melekler, azizlerin ve kutsal kabul edilen kişilerin somut tasvirleri, kutsal kaplar, duvar halıları, dini giysiler,...kiliselerin duvarları veya evlerde kullanılabilir ve hürmet

ve saygıyla karşılanmalıdır. Bu tasvirlerin üzerinde derin düşünülmesi, temsil ettikleri asıl örnekleri (prototipleri) tutukulu bir şekilde anımsamamıza neden olur. Dolayısıyla onlara gayretli ve saygın bir hürmetle yaklaşmamız uygundur, ancak imanımıza göre tek gerçek tapınış ve ibadet sadece Rabb'e aittir. Görüntüye sunulan hürmet temsil ettiği prototip'e geçer, dolayısıyla görüntüye hürmet gösteren gerçekte görüntünün temsil ettiği asıl gerçek prototip'e hürmet göstermiş olur.”

Sekizinci ve son oturum 23 Ekim 787 senesinde Konstantinopolis'un Magnaura sarayında gerçekleşti. Bu oturumda konsilin kararları piskoposlar, İrini ve VI. Konstantin tarafından imzalandı. Böylece ikona çatışmaları 60 senelik bir dönemin sonrasında resmi olarak son bulmuş oldu. Konsilden sonra bir müddet ikona karşıtlığı imparatorluğun değişik bölgelerinde devam etse de, artık bu hareket sönen bir alev haline gelmişti.

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ:

- Conciliar Anglican, Ask An Anglican: The Ecumenical Councils, 3 Aug 2011.
<http://conciliaranglican.com/2011/08/03/ask-an-anglican-the-ecumenical-councils/>
- Ecumenical Councils. Orthodox Wiki.
http://orthodoxwiki.org/Ecumenical_Councils.
- Lutheran-Orthodox Joint Commission, Seventh Meeting, The Ecumenical Councils, Common Statement, 1993.
<http://www.helsinki.fi/~risaarin/lutortjointtext.html#ecum>
- Vatican I, Dei Filius ch. 3, 1. Vatican II, Lumen Gentium § 25
¶ 2. 1983 Code of Canon Law 749 § 2.
- Türkçe Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları, Eski ve Yeni Çevirisi.

İZNİK KONSİLİ:

- Davis, Leo Donald. "The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology." Michael Glazier; the Liturgical Press. Collegeville, Minnesota, 1990, sf. 33-76.
- Duffy, John ve John Parker. "The Synodicon Vetus." Dumbarton Oaks, 1979.
- Kelly, J N D. "Early Christian Doctrine" Harper Collins, San Francisco, 1978.

Labbe, Phillip. "Traité de l'étude des conciles et de leurs collections (Conciles)" •

s. 257-296 •

Schaff, Philip. "Nicene and Post Nicene Fathers 2- Vol. 14: The Seven Ecumenical Councils." •
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf214.i.html>

Voltaire. "Philosophical Dictionary." (Felsefe Sözlüğü) 1764. •

Yalduz, Alparslan. "Konsillerin Hristiyanlık Tarihindeki Yeri ve İznik Konsili." T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi •
Cilt: 12, Sayı:2, 2003. sf. 286.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/uluifd/article/view/5000017982>

KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ:

Davis, Leo Donald. "The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology." Michael Glazier; the •
Liturgical Press. Collegeville, Minnesota, 1990, sf. 81-130.

Schaff, Philip. "Ante-Nicene and Nicene Fathers, 2- Vol. 3: Theodoret, Jerome, Gennadius, & Rufinus: Historical Writings." Athanasius'un Apion'a Mektubu Alexandros ve Arius ile ilgili bahisleri içerir: •
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf203.iv.viii.i.xiv.html?highlight=athanasius.serapion#highlight>

Ibid. "Nicene and Post Nicene Fathers 2- Vol. 14: The Seven •
Ecumenical Councils"
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf214.i.html>

EFES KONSİLİ:

Common Christological Declaration between the Catholic Church and the Assyrian Church of the East: •
http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/docui/church_en.html

Davis, Leo Donald. "The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology." Michael Glazier; the Liturgical Press. Collegeville, Minnesota, 1990, sf. 134-166. •

Jenkins, Phillip. "Jesus Wars." Harper Collins, New York, 2010, sf. 129-169. •

Louth, Andrew. "John Chrysostom to Theodoret of Cyrillus," in Frances Young, Lewis Ayres and Andrew Young, eds, *The Cambridge History of Early Christian Literature*, 2010, sf. 348. •

Nestorius, "The Bazaar of Heraclides." İngilizce çeviri: •
<http://www.tertullian.org/fathers/#Nestorius>

McGuckin, John Anthony. "St. Cyril of Alexandria: The Christological Controversy : Its History, Theology, and Text." St. Vladimir's Seminary Press, 2004, sf. 19-78. •

Schaff, Philip. "Nicene and Post Nicene Fathers 2- Vol. 14: The Seven Ecumenical Councils." •
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf214.i.html>

KALKEDON KONSİLİ:

Davis, Leo Donald. "The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology." Michael Glazier; the Liturgical Press. Collegeville, Minnesota, 1990, sf. 170-203. •

Jenkins, Phillip. "Jesus Wars." Harper Collins, New York, 2010, sf. 199-228. •

Schaff, Philip. "Nicene and Post Nicene Fathers 2- Vol. 14: The Seven Ecumenical Councils." •
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf214.i.html>

İKİNCİ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ:

Davis, Leo Donald. "The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology." Michael Glazier; the Liturgical Press. Collegeville, Minnesota, 1990, sf. 207-252. •

Schaff, Philip. "Nicene and Post Nicene Fathers 2- Vol. 14: The Seven Ecumenical Councils." •
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf214.i.html>

Straub, Johannes. "Acta Conciliorum Oecumenicorum." •
Tomus IV, volumen I, Berlin: 1979.

ÜÇÜNCÜ KONSTANTİNOPOLİS KONSİLİ:

Bury, John B. "A history of the later Roman empire from Arcadius to Irene, Volume 2" sf. 294-296. •

Davis, Leo Donald. "The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology." Michael Glazier; the Liturgical Press. Collegeville, Minnesota, 1990, sf. 258-287. •

Schaff, Philip. "Nicene and Post Nicene Fathers 2- Vol. 14: The Seven Ecumenical Councils." •
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf214.i.html>

İKİNCİ İZNİK KONSİLİ:

Cormack, Robin, Writing in Gold, Byzantine Society and its Icons, 1985, George Philip, London •

Davis, Leo Donald. "The First Seven Ecumenical Councils (325-787): Their History and Theology." Michael Glazier; the Liturgical Press. Collegeville, Minnesota, 1990, sf. 290-319. •

Schaff, Philip. "Nicene and Post Nicene Fathers 2- Vol. 14: The Seven Ecumenical Councils." •
<http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf214.i.html>

Türkçe Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları, Eski ve Yeni Çevirisi. •

Bu Kitap beğendiniz mi?

Daha fazla ücretsiz e-Kitaplar [Hristiyan Kitaplar.com](http://Hristiyan.Kitaplar.com)'dan [indirebilirsiniz](#).

Marc Madrigal yazar olarak beğendiniz mi? [Yazarın tüm kitaplar şuradan indirebilirsiniz](#).

[Türkiye'de Kilise Adresleri](#)